

В. В. Борщевський, Ю. Р. Злидник

Аксіологічні засади формування людського потенціалу сільських територій: євроінтеграційний контекст

Досліджуються основні напрями формування людського потенціалу сільських територій в контексті європейської інтеграції України. Розглянуто вплив протестантської етики на формування європейського ціннісного світогляду мешканців сільських територій. Проаналізовано взаємозв'язок колгоспно-радгоспного типу господарювання за часів Радянського Союзу та ментальності жителів сільських територій України. Доведено необхідність врахування аксіологічних засад у формуванні людського потенціалу сільських територій. Акцентовано увагу на пріоритетності європейських ціннісних орієнтирів для нарощування людського потенціалу сільських територій України.

Ключові слова: аксіологічні засади, людський потенціал, сільські території, євроінтеграція.

Сучасний розвиток сільських територій України відбувається в умовах загострення проблем у різних сферах життєдіяльності мешканців вітчизняного села. Водночас з кожним роком дедалі більше уваги приділяється заходам, спрямованим на підвищення ефективності функціонування агропромислового комплексу держави. Проте, як показує практика, збільшення обсягів виробництва та експорту сільськогосподарської продукції далеко на завжди супроводжується зменшенням рівня бідності селян. Це актуалізує необхідність реалізації політики європейської інтеграції України та її наближення до стандартів ЄС за рівнем розвитку сільських територій та їх людського потенціалу.

Курс на європейську інтеграцію нашої держави декларується фактично протягом усього періоду її незалежності, пов'язуючись із модернізацією соціально-економічного потенціалу країни, в тому числі шляхом забезпечення ефективного розвитку сільських територій. Однак оптимістичні очікування часто мають ірраціональний характер, не спираючись на відповідні суспільно-політичні передумови. Зокрема, в процесі адаптації в Україні інституційних норм і стандартів ЄС не надається належного значення аксіологічним (від грецького *αξί* – цінність) аспектам формування економічного устрою.

Серед вітчизняних науковців, праці яких присвячені дослідженню проблем розвитку сільських територій та формуванню їх людського потенціалу, варто відзначити публікації Є. Бойка, О. Бородіної, К. Васківської, Ю. Губені, В. Крупіна, П. Музики, О. Власюка, О. Павлова, Х. Притули, І. Прокопи, П. Саблука, Л. Шевчук, В. Юрчишина та ін.

Результати наукових досліджень з проблем формування людського потенціалу України в контексті європейської інтеграції нашої держави висвітлені у працях В. Андрійчука, З. Варналія, В. Герасимчука, Е. Лібанової, О. Мірошниченко, А. Мокія, Ю. Пахомова, Є. Савельєва, А. Філіпенка, В. Шишкіна та ін.

Однак, незважаючи на значну увагу до цієї проблематики, дослідженню аксіологічних засад формування людського потенціалу сільських територій України в контексті поглиблення європейської інтеграції нашої держави, а також виявленню пов'язаних із цим чинників впливу та інституційних бар'єрів не приділяється належного значення.

Метою статті є дослідження аксіологічних засад формування людського потенціалу сільських територій України та обґрунтування пріоритетів їх розвитку в умовах європейської інтеграції.

До здобуття своєї незалежності понад сімдесят років наша держава перебувала в тісних лещатах радянської тоталітарно-атеїстичної ідеології, яка в практичному своєму застосуванні породила небезпечний симбіоз теоретичної законслухняності громадян та практичного вкорінення різних форм їхньої девіантної поведінки. В той час, як більшість західно-європейських країн розвивались в умовах демократії, а світогляд їх громадян формувался під впливом християнських цінностей, в Україні домінувала інша традиція, яка ігнорувала принципи християнської моралі, намагаючись замінити їх «Моральним кодексом будівника комунізму».

Наслідком утвердження духовних принципів розвитку особистості в країнах Західної Європи, які реалізовувались через професійну діяльність в умовах відкритої ринкової конкуренції, стало раціональне використання часу, природних і фінансових ресурсів, а також мінімізація проявів девіантної поведінки на виробництві та при розподілі матеріальних благ. Така європейська ментальність значною мірою була сформована під впливом ідей протестантизму. Його поширення за часів Реформації призвело до ефективного соціально-економічного розвитку через удосконалення аксіологічних засад формування особистості. Підтвердженням цьому стали результати наукових розвідок М. Вебера, опубліковані в роботі «Протестантська етика і дух капіталізму» [1]. Особливо глибоко «протестантська» ментальна модель була вкорінена у стереотипах суспільної поведінки сільських мешканців, які відзначались значною релігійністю та «богослухняністю».

Таким чином, духовні перетворення в Європі у період Реформації сприяли зміцненню аксіологічних засад розвитку європейського суспільства. Виховуючи в суспільній свідомості відповідальність за свої вчинки, чесність при виконанні громадських обов'язків, раціональність у веденні господарської діяльності, вони заклали міцні ціннісні основи західної цивілізації, утверджені на християнських чеснотах, глибокій духовності, високих морально-етичних і культурних стандартах.

Зовсім по-іншому формувался «ментальний код» мешканців українського села. По-перше, внаслідок насильницької колективізації, а згодом кількох голодоморів і перманентних політичних репресій упродовж ХХ ст., вони почали сприймати владу як окупанта, а закон – як інструмент примусу над собою. По-друге, потужна атеїстична компанія, що проводилась радянською владою протягом усього періоду її панування, а також знищення переважної частини сільської інтелігенції та духовенства обернулися значною деморалізацією мешканців українського села. Більше того, з метою виживання вони подекуди були просто змушені порушувати канони християнської моралі. По-третє, витратні методи господарювання, що домінували в адміністративно-плановій економіці

радянського зразка, включаючи неефективний механізм функціонування колгоспів, радгоспів і сільської економіки загалом, зумовили формування нераціональних стереотипів економічної поведінки мешканців сільських територій України, їхнє неприйняття та нерозуміння принципів ринкового господарювання, відверте невміння і небажання діяти згідно з канонами конкурентного ринку та стандартів соціальної етики і поведінки, вкорінених у країнах ЄС.

Так, В. Козяк зазначає, що за часів економічної політики СРСР обмеження приватної власності (крім особистого підсобного господарства) гальмувало формування підприємницьких здібностей, а низька винагорода за кращі результати (винахідництво, раціоналізації) породжувала безініціативність працівників. Недостатній рівень оплати праці у більшості сфер суспільного виробництва призвів до її низької якості та продуктивності. Фактичне відсторонення працівників від «загальнонародної» власності, низька заробітна плата породили поширення крадіяства, особливо на виробництві. Наявність дешевих енергоносіїв, їх низька частка як у витратах виробництва, так і домогосподарств обумовили стійке марнотратство при використанні природних ресурсів – газу, вугілля, деревини, нафтопродуктів тощо [2].

Відтак, суб'єкт економічної діяльності, який зростав у західноєвропейському суспільстві, значно відрізнявся від свого українського колеги, насамперед, у світоглядному та ціннісному вимірах. І сьогодні він характеризується, як правило, вищим рівнем ініціативності, раціональності, відповідальності, чесності та законслухняності.

Яскравим прикладом цьому можуть слугувати утриманські настрої мешканців українського села, які, зокрема, виявляються в завищених соціальних очікуваннях, надмірному сподіванні на державу щодо вирішення власних побутових проблем, надії на невинуваті пільги та субсидії. Ірраціональність мислення призводить до потурання відверто руйнівним формам економічної активності, породжуючи корупцію, тіньовий перерозподіл земель, соціальну деградацію села. Правовий нігілізм і безвідповідальність обертаються визиском селян з боку агрохолдингів, місцевих олігархів та спритних ділків. Породжена усім цим громадянська пасивність і суспільна зневага сільських мешканців України знаходить своє відображення у поширенні девіантних форм поведінки та соціальній апатії, готовності «продати» власний голос на виборах, що є практично немислимим для сільського обивателя в ЄС.

Так, лише протягом січня-березня 2013 р. кількість смертей у сільській місцевості від випадкового отруєння, дії алкоголю, наслідків нападів з метою вбивства чи нанесення ушкоджень становила 745 осіб [3]. Тобто протягом перших трьох місяців 2013 р. населення сільських територій України лише внаслідок зазначених девіантних проявів скоротилося на величину трьох середньостатистичних сіл [4].

Є всі підстави вважати, що формування системи духовних цінностей на основі засад християнської моралі та принципів громадянського суспільства західноєвропейського зразка є запорукою мінімізації девіантної поведінки та посилення рівня правової культури українських селян. Особливої актуальності це набуває в контексті підвищення якості та ефективності використання людського потенціалу сільських територій.

Торкаючись проблематики людського потенціалу (від лат. *potentia* – сила), першочергову увагу слід приділити врахуванню синергетичних ефектів, що виникають у процесі поєднання індивідуальних цінностей його носіїв та суспільно-психологічних чинників економічного розвитку в межах певної держави і конкретної території. Адже, являючи собою інтегральну сукупність можливостей населення відповідної території до економічної активності як суб'єктів трудової діяльності [5], людський потенціал включає джерела, засоби та запаси, які можуть бути використані для вирішення будь-якого завдання, досягнення певної мети, поєднуючи можливості окремої особи, суспільства, держави [6].

Крім того, людський потенціал є основним стратегічним ресурсом і чинником економічного зростання в країні загалом та на сільських територіях зокрема, визначаючи ефективність використання виробничого, фінансового та природного капіталу й безпосередньо впливаючи на темпи, а також на якість економічного зростання [7].

Сучасний розвиток людського потенціалу в Україні за окремими критеріями можна віднести до позитивного рівня. Так, індекс розвитку людського потенціалу (англ. *Human Development Index*, далі ІРЛП), який є інтегральним показником, створеним з метою дослідження розвитку людського потенціалу окремих країн і розраховується Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), дозволяє Україні перебувати в загальному рейтингу країн на 76 позиції (табл. 1). Це стало підставою

Таблиця 1

Порівняльна оцінка країн за показником індексу розвитку людського потенціалу та структурою валового національного доходу на душу населення у 1990-2011рр.

Країна (місце в рейтингу зі 187 країн)	Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП)				Валовий національний дохід на душу населення (за купівельною спроможністю, відносно 2005 р.), дол. США	Середньорічні темпи росту ІРЛП	
	1990 р.	2000 р.	2005 р.	2011 р.		1990-2011 р.	2000-2011 р.
Норвегія (1)	0,844	0,913	0,938	0,943	47557	0,53	0,29
США (4)	0,870	0,897	0,902	0,910	43017	0,21	0,13
Німеччина (9)	0,795	0,864	0,895	0,905	34854	0,62	0,43
Швейцарія (11)	0,833	0,873	0,890	0,903	39924	0,38	0,30
Франція (20)	0,777	0,846	0,869	0,884	30462	0,62	0,40
Великобританія (28)	0,778	0,833	0,855	0,863	33296	0,50	0,33
Польща (39)	-	0,770	0,791	0,813	17451	-	0,50
Україна (76)	0,707	0,669	0,712	0,729	6175	0,15	0,78
Бразилія (84)	0,600	0,665	0,692	0,718	10162	0,86	0,69
Туреччина (92)	0,558	0,634	0,671	0,699	12246	1,08	0,90
Китай (101)	0,490	0,588	0,633	0,687	7476	1,62	1,43

* Складено на основі: [7].

характеризувати її в доповіді ПРООН як країну з високим рівнем людського розвитку [8].

Однак виникає питання: чому при достатньо високому рівні ІРЛП соціально-економічне становище України є незадовільним у багатьох аспектах? Наприклад, показник валового національного доходу на душу населення (за купівельною спроможністю, щодо 2005 р.), який значною мірою відображає рівень економічного благополуччя мешканців, у 2011 р. в Україні становив 6175 дол. США, в той час як у Норвегії він був майже увосьмеро вищим (47557 дол. США), у США – в сім разів перевищував рівень України (43017 дол. США), у Швейцарії – переважав у шість з половиною разів (39924 дол. США), у Великобританії та Німеччині був більш ніж у п'ятеро вищим від України (33296 і 34854 дол. США відповідно), у Франції – майже у п'ять разів (30462 дол. США), а в Польщі – практично в три рази (17451 дол. США). І це при тому, що між Україною та названими країнами значення показника ІРЛП у 2011 р. відрізняється не дуже суттєво, а саме в межах від 0,084 до 0,214. Більше того, такі країни, як Бразилія, Туреччина і Китай, що посідають нижчі від України місця у рейтингу за показником ІРЛП, також мають вищі за нашу державу значення показника валового національного доходу на душу населення (табл. 1).

Ще більш разючою виявляється різниця при співставленні показника валового національного продукту (номінал) на душу населення за даними МВФ. За цим показником Україна поступається Норвегії та Швейцарії більш ніж у 20 разів, США, Франції, Німеччині та Великобританії – в 11-13 разів, Польщі – учетверо, Бразилії й Туреччині – більш ніж утричі [8].

Такі диспропорції, на нашу думку, зумовлені недоврахуванням якісних параметрів при визначенні людського потенціалу у відповідних міжнародних рейтингах. Адже кількісні оцінки не відображають цілої низки латентних параметрів формування людського потенціалу в Україні, серед яких: низький рівень знань і кваліфікації значної частини фахівців з вищою та неповною вищою освітою (результат орієнтації студентів переважно на отримання диплому, а не на здобуття знань), високий показник соціального відторгнення домогосподарств (за даними експертів, у стані гострого та критичного соціального відторгнення станом на 2011 р. перебувало понад 50% домогосподарств України) [11], значний рівень трудової міграції осіб працездатного віку за кордон, старіння населення, високі екологічні ризики його життєдіяльності тощо.

Зокрема, в наукових працях представників Львівської школи регіоналістики ще в середині минулого десятиріччя відзначалося, що аксіологічний підхід повинен вирізнятися особливою увагою щодо творення та нагромадження нової ціннісної інформації, удосконалення засобів її обробки й підвищення ефективності механізмів використання. Адже рівень і темпи розвитку як такого детермінуються впливами різних часових періодів. Насамперед це впливи потенціалу здобутків попередніх поколінь (періодів) – рівня їх освіти, талановитості, творчої мотивації, патріотизму, громадянського та виховного ідеалів, врешті, власне ціннісно-орієнтаційної, тобто аксіологічної зрілості [12, с. 26].

На думку академіка Е. Лібанової, «Економічне зростання, що не пов'язане з якісними змінами, яке супроводжується хижацьким ставленням до ресурсів, забрудненням довкілля, несправедливим розподілом результатів, ніколи не призводило і не може призвести до покращення якості життя населення і розвитку людського потенціалу. Якщо ми подивимося, то Україна за тривалістю життя має 123 місце... За рівнем добробуту – 100 місце у світі» [13].

Якісні бар'єри, які породжені переважно аксіологічними проблемами формування людського потенціалу сучасного українського суспільства, відіграють суттєву негативну роль насамперед у розвитку сільських територій нашої держави. На думку більшості експертів, що досліджують цю проблематику, нинішній рівень деградації людського потенціалу вітчизняного села суттєво перевищує офіційні статистичні дані, які формально відображають лише кількісні показники їхнього розвитку (чисельність сільських мешканців, кількість закладів соціальної інфраструктури на селі, рівень газифікації сіл, протяжність доріг з твердим покриттям у сільській місцевості тощо). Насправді якість функціонування всіх перелічених об'єктів, а також спричинений їхньою неефективністю рівень життя сільських мешканців перебувають у критичному стані.

За даними Державної служби статистики України, заробітна плата в сільському господарстві є однією з найнижчих у країні. У першому кварталі 2013 р. вона склала лише 63,0% від середнього рівня в державі (1940 грн. порівняно з 3080 грн. в розрахунку на одного штатного працівника), при цьому маючи тенденцію до зниження [14].

З кожним роком зменшується чисельність сільського населення фактично в усіх регіонах України. Так, у 2012 р. кількість наявного сільського населення становила – 14 186 544 осіб, що на 161 310 і 533 301 осіб менше, ніж в аналогічному періоді 2010 та 2007 рр. відповідно [15–17]. Однак, якщо розглядати зменшення чисельності сільського населення в Україні у більш віддаленій ретроспективі, то ця тенденція виявиться ще виразнішою: протягом 1991–2010 рр. сільське населення України зменшилося на 2,5 млн. осіб (14,9%). Загрозливих темпів набирає зниження демографічно-відтворювального і трудового потенціалу села. Рівень народжуваності сільського населення в розрахунку на 1000 осіб знизився з 12,7 у 1990 р. до 11,9 осіб у 2010 р., рівень смертності підвищився з 16,1 до 18,6 осіб, природний приріст має від'ємне значення у 6,7 осіб на 1000 осіб населення. В Україні вже налічується 8 тис. сіл, що втратили можливість самовідтворення населення. У 2001–2010 рр. з обліку знімалось по 20 населених пунктів щорічно [18].

У такій ситуації навряд чи доцільно сподіватись на збереження, не кажучи вже про ефективне відтворення наявного людського потенціалу сільських територій України, що стає причиною активного пошуку нових рішень у площині трансформації психологічних орієнтирів мешканців українського села.

Проте внесення фундаментальних змін у ментальну модель функціонування вітчизняної сільської економіки може здійснюватися лише на нових аксіологічних засадах. Основою для формування таких засад має стати активізація європейської інтеграції нашої держави з метою наближення ментально-психологічних установок українських селян до

системи європейських суспільних цінностей, зокрема в частині прозорості ведення бізнесу, розбудови демократичних інститутів, формування основ громадянського суспільства.

Це зумовлює необхідність ґрунтовного вивчення досвіду ЄС щодо формування людського потенціалу сільських територій, а також потребу в суттєвому посиленні його популяризації серед українських селян.

Насамперед, у цьому зв'язку, слід відзначити програму Партнерство заради сільської Європи (PREPARE). Її метою є зміцнення громадянського суспільства та сприяння міжнаціональному інформаційному обміну щодо питань сільського розвитку. Партнери PREPARE зорієнтовані на розвиток діалогу, довіри і співпраці між місцевими суб'єктами, органами влади і всіма учасниками сільського розвитку сільських районів на всіх географічних рівнях. Одним із пріоритетних завдань програми є залучення сільських громад до прийняття рішень, пов'язаних зі стійким сільським розвитком [19, с. 39].

Вивчаючи досвід нарощування людського потенціалу сільських територій країн – членів ЄС, окрему увагу слід приділити проблематиці соціоекономічної модернізації аграрного сектору. Так, І. Прокопа та О. Бородіна відзначають: «Соціоекономічна модернізація аграрного сектору економіки – це таке його осучаснення, яке поряд з оновленням матеріально-речових елементів передбачає гармонізацію розподільчих відносин і супроводжується реалізацією та нарощуванням творчого потенціалу людей, що беруть участь у сільськогосподарському виробництві... Кінцевою метою такої модернізації має стати забезпечення доступу всіх верств сільського населення до економічних вигод від зростання в аграрному секторі та диверсифікації сільської економіки через сприяння сільським громадам у реалізації прагнень до імплементації в національну та міжнародну ринкову систему на основі нових інституційних механізмів. Обов'язковою умовою соціоекономічної модернізації аграрного сектору є адаптація вітчизняної аграрної політики до прогресивних світових тенденцій, в яких поєднуються два стратегічні напрями: підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, що ґрунтується в основному на сімейному типі господарювання, а також сільський розвиток на основі громад» [20].

Однак, слід чітко усвідомлювати, що вдосконалення менталітету – складний і тривалий процес, протягом якого необхідно підняти рівень економічної і політичної культури сільського населення, досягнути розуміння активною його частиною сутності ринкової економіки та особливостей її функціонування в умовах європейської інтеграції, взаємозв'язку дії ринкових механізмів саморегулювання і державного управління економічними процесами [2].

Парадоксально, однак останнім часом в Україні дедалі частіше можна почути думку, що європейська інтеграція для нашої держави не є життєво важливою. Навіть ті політичні сили, які декларують пріоритетність євроінтеграційного курсу України, не спроможні належним чином оцінити глибоких аксіологічних причин економічної успішності ЄС.

Натомість, без розуміння того, що саме система цінностей, а не короткотермінові інтереси олігархічних груп обумовлює реальний зміст економічних відносин в суспільстві, виступаючи фундаментом формування

його людського потенціалу, не можна сподіватися на успішне здійснення якісної трансформації економічного устрою України в контексті наближення до соціально-економічних стандартів ЄС. Насамперед, це стосується формування та нарощування якості людського потенціалу сільських територій, які традиційно виступають важливим джерелом насичення інтелектуальних і трудових ресурсів нашої держави, оплотом її культури і традицій.

Сьогодні людський потенціал українського села (часто, власне через відсутність чітко сформованих аксіологічних засад особистості його мешканців) веде до породження вищеописаних негативних ефектів, а відтак і до зниження ефективності функціонування сільської економіки загалом. Саме тому трансформація аксіологічних засад формування людського потенціалу сільських територій України є одним з наріжних каменів підвищення ефективності функціонування сільських господарських комплексів. Основним пріоритетом у цьому відношенні має стати орієнтація на європейські цінності та активізація євроінтеграційних зусиль у контексті відродження традицій українського селянства.

Насамперед, мова йде про суттєве підвищення ролі органів місцевого самоврядування сільських територіальних громад шляхом збільшення їхньої самодостатності на основі проведення бюджетної та адміністративної реформ. Це дасть змогу підвищити рівень мотивації сільських голів та інших представників місцевої влади до поліпшення інвестиційного клімату, залучення інвесторів, розвитку сільської економіки. Як наслідок – у свідомості сільських мешканців поступово формуватиметься впевненість у тому, що власними зусиллями на своїй території можна досягати економічної успішності. Але для цього потрібно постійно розвиватись, освоювати нові технології, здобувати якісну освіту.

Це сприятиме ціннісній переорієнтації селян щодо необхідності навчання, а відтак висуватиме нові вимоги до роботи навчально-освітніх закладів, що здійснюють підготовку фахівців для сільської місцевості. Тому другим важливим засобом трансформації аксіологічних засад розвитку сільських територій України має стати навчально-освітня реформа. Її основними пріоритетами слід визнати:

- перегляд змісту навчальних програм у напрямі їхнього спрощення та наближення до практичних потреб життєдіяльності селян, стимулювання диверсифікації форм та методів навчальної підготовки сільських дітей, включаючи розвиток дистанційного навчання, приватної освіти на селі, поширення новітніх навчальних технологій у сільській місцевості;
- суттєве посилення аксіологічної складової в навчальному процесі з метою реального усвідомлення сільськими дітьми та їх батьками того значення, яке відіграє система цінностей у їхньому вихованні, а також у майбутньому досягненні життєвого успіху (з ілюстрацією позитивного прикладу розвинених держав світу, зокрема ЄС);
- забезпечення сільських дітей належним доступом до сучасних засобів комунікації та необхідної навчальної літератури, Інтернету, активізація роботи наукових установ та вищих навчальних закладів із сільською молоддю, відновлення досвіду роботи товариства «Знання» в сільській місцевості.

Таблиця 2

Розподіл витраток бюджету САП ЄС на 2006-2013 рр., млрд. євро за цінами 2004 р.

Видатки	Роки							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Сільське господарство (Розділ 1)	43,7	43,5	43,7	43,3	43,0	42,7	42,5	42,3
Розвиток сільської місцевості (Розділ 2)	12,3	13,7	14,2	14,7	14,9	15,1	15,3	15,5
Усього	56,0	57,2	57,9	58,0	57,9	57,8	57,8	57,8
Питома вага (розділ 1+ розділ 2) у загальних видатках бюджету ЄС, %	46,4	42,8	41,7	40,5	39,5	38,5	37,5	36,5

* Складено на основі: [21].

Третім напрямом зміни аксіологічних засад формування людського потенціалу сільських територій України в контексті європейської інтеграції має стати переорієнтація пріоритетів державної економічної політики з підтримки сільського господарства на першочергове фінансування соціальної інфраструктури села: відновлення мережі сільських бібліотек і клубів, демонстраторів фільмів, створення сучасної інформаційно-комунікаційної бази.

Так, у країнах ЄС упродовж останніх років простежується чітка тенденція до збільшення частки витрат на розвиток сільської місцевості та зменшення частки витрат на підтримку сільського господарства (табл. 2).

Таким чином, сьогодні формування та нарощування людського потенціалу сільських територій має бути визнане одним із ключових пріоритетів становлення ефективної сільської економіки, спрямованої на відродження українського села та його розвиток у руслі політики європейської інтеграції нашої держави.

Основними пріоритетами трансформації аксіологічних засад формування та використання людського потенціалу сільських територій України в контексті наближення до ЄС слід визнати: проведення адміністративної та бюджетної децентралізації з метою підвищення рівня самодостатності сільських територіальних громад, покращення якісної компоненти навчально-освітнього процесу в життєзабезпеченні сільських територій України, зміну пріоритетів державної політики з першочергової підтримки сільського господарства на стимулювання розвитку соціальної інфраструктури села.

Впровадження цих та інших пов'язаних із ними системних заходів сприятиме досягненню вищого морального, етичного та культурного рівня сільських мешканців України, а також трансформації їхньої ментальності в руслі аксіологічних пріоритетів ЄС та формування нової якості людського потенціалу сільських територій нашої держави.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / М. Вебер. – К. : Основи, 1994. – 261 с.
2. Козяк В. Д. Проблеми формування ефективної моделі економічної системи : / В. Д. Козяк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2011. – №704. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2011_704/23.pdf.
3. Смертність населення від зовнішніх причин у побуті у січні-березні 2013 року / Державна служба статистики України // Експрес-ви- пуск. – № 10/2-54/274. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Городяненко В. Г. Соціологія : підручник / В. Г. Городяненко. – 3-те вид., доп. – К. : Академія, 2008. – 544 с. – Режим доступу : [http:// readbookz.com/book/195/7414.html](http://readbookz.com/book/195/7414.html).
5. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : [монографія] / за ред. З. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с. – С. 119.
6. Большой энциклопедический словарь. – Режим доступу : [http://dic. academic.ru/dic.nsf/enc3p/241690](http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/241690).
7. Курій Л. О. Управління людським потенціалом регіону / Л. О. Курій, М. В. Ніколайчук // Вісник Хмельницького національного універ- ситету. Економічні науки. – Хмельницький. – 2009. – №5. – Т.2. – С. 32–35. Управління людським потенціалом регіону. – Режим доступу : <http://nikolaychuk.at.ua/news/2009-10-14-19>.
8. Прокопишин Т. Людський потенціал України – найнижчий у Європі / Т. Прокопишин. – Режим доступу : <http://vgolos.com.ua/svit/28.html>.
9. Human Development Index (HDI) / United Nations Development Prog- ramme. – Режим доступу : <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/>.
10. Список країн за ВВП (номінал) на душу населення. – Режим доступу : [http://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_ВВП_\(номінал\)_на_ душу_населення](http://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_ВВП_(номінал)_на_душу_населення).
11. Національна доповідь про людський розвиток «Україна: на шляху до соціального залучення» / наук. кер. Е. Лібанова. – Режим доступу : http://www.undp.org.ua/files/ua_95644NHDR_2011_Ukr.pdf.
12. Вовканич С. Аксіологічний підхід до оцінки духовно-інноваційного потенціалу регіональних суспільних систем / С. Вовканич, Х. Ко- пистянська, С. Цапок // Регіональна економіка. – 2005. – №2. – С. 328.
13. Україна утримує високий рівень людського розвитку за рахунок освіти. – Режим доступу : [http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/ 2011/11/111103_un_human_development_az.shtml](http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2011/11/111103_un_human_development_az.shtml).
14. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року у 2012 році. – Режим доступу : [http://www. ukrstat.gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/).
15. Чисельність населення на 1 грудня 2012 року та середня чисельність за січень-листопад 2012 року. – Режим доступу : [http://www.ukrstat. gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/).
16. Чисельність населення на 1 грудня 2010 року та середня чисельність за січень-листопад 2010 року. – Режим доступу : [http://www.ukrstat. gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/).

17. Чисельність населення на 1 грудня 2007 року та середня чисельність за січень-листопад 2007 року. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
18. Організаційно-економічні інструменти державної аграрної політики в Україні. – К. : НІСД, 2012. – 31 с. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2012_table/1219_dop.pdf.
19. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України : [монографія] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; наук. ред. В. В. Борщевський. – Львів, 2012. – 216 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
20. Прокопа І. Яка модель агросектору необхідна Україні? / І. Прокопа, О. Бородіна // Дзеркало тижня. – 2012. – № 18. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/yaka_model_agrosectoru__neobhidna_ukraini-102318.html.
21. Зінчук Т. О. Суспільні блага та сільський розвиток: політика Євро-союзу і України / Т. О. Зінчук. – Режим доступу : <http://vadyba.asu.lt/8/10.pdf>.

Борщевський В. В., Злидник Ю. Р. Аксиологические основы формирования человеческого потенциала сельских территорий: евроинтеграционный контекст.

Исследуются основные направления формирования человеческого потенциала сельских территорий в контексте европейской интеграции Украины. Рассмотрено влияние протестантской этики на формирование европейского ценностного мировоззрения жителей сельских территорий. Проанализирована взаимосвязь колхозно-совхозного типа хозяйствования во времена Советского Союза и ментальности жителей сельских территорий Украины. Доказана необходимость учета аксиологических основ в формировании человеческого потенциала сельских территорий. Акцентируется внимание на приоритетности европейских ценностных ориентиров для наращивания человеческого потенциала сельских территорий Украины.

Ключевые слова: аксиологические основы, человеческий потенциал, сельские территории, евроинтеграция.

Borshchevsky V. V., Zlydnyk Yu. R. Axiological Principles in Formation of Human Potential of Rural Territories: the Context of Eurointegration.

Main directions for formation of human potential on rural territories in the context of eurointegration of Ukraine are researched. The influence of the Protestant ethics on the formation of European values ideology in rural territories is reviewed. Correlation between collective-state farming in Soviet period and the mentality of rural inhabitants in Ukraine nowadays is analyzed. The necessity of consideration of axiological basics in formation of rural territories' human potential is substantiated. Emphasis is focused on priority of European value landmarks for increase of human potential of rural territories of Ukraine.

Key words: axiological basics, human potential, rural territories, eurointegration.

Надійшло 06.06.2013 р.